

AUTEURS

Marjan de Grijter

Ruth Yohannes

Inge Razenberg

M.m.v. Martine Maan

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

december 2021

WAT KUNT U ALS GEMEENTE DOEN?

VLUCHTELINGENGEZINNEN SUCCESVOL MET AMV HERENIGD

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Gezinsherenigingsprocedure en voogdijoverdracht	4
2.1	Gezinsherenigingprocedure	4
2.2	Samenwoonplicht	4
2.3	Voogdijoverdracht	4
3	Met welke kwesties krijgen AMV en hun ouders te maken?	6
3.1	Stress vanwege lange en complexe procedure van gezinshereniging	6
3.2	Samenwoonplicht verstoort integratieproces AMV	6
3.3	Spanningen in de ouder-kindrelatie	7
3.4	Overbelasting AMV door hulpvragen van ouders	7
3.5	Behoeften AMV aan ondersteuning bij integratie na gezinshereniging	8
3.6	Reguliere ondersteuning en zorg in de gemeente sluit niet aan	8
4	Wat kunnen gemeenten doen?	9
4.1	Vroegtijdig signaleren samen met ketenpartners	10
4.2	Doorgaande begeleiding AMV na overdracht voogdijschap	11
4.3	Verstevigen ondersteuning voor herenigde ouders	11
4.4	Monitoren en leren met ketenpartners	12
5	Verder lezen?	13

1 Inleiding

In dit document staan we stil bij de vraag **wat gemeenten kunnen doen om gezinnen te ondersteunen die via een procedure van gezinshereniging bij elkaar zijn gekomen in Nederland**. We richten ons hierbij op die gezinnen, waar een van de kinderen als eerste naar Nederland gevlucht is, Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV) genoemd. Als het kind een verblijfsvergunning heeft gekregen, kan hij¹ zijn ouders naar Nederland (proberen te) halen via een procedure van gezinshereniging. Wij hebben signalen ontvangen dat het integratieproces van deze herenigde gezinnen vaak problematisch verloopt. Daarom voerden we een beknopte verkenning uit naar belangrijke succesfactoren en knelpunten in de begeleiding van AMV en hun ouders² voor, tijdens en na de gezinshereniging.

Onze centrale vraag daarbij is hoe gemeenten deze gezinnen vroegtijdig (in de eerste fase van vestiging in Nederland) kunnen ondersteunen, op een manier die aansluit bij de leefwereld van de AMV en hun ouders. In de Eritrese groep bevinden zich relatief gezien de meeste AMV, waardoor de kwestie van gezinshereniging in deze groep meer speelt. In deze verkenning hebben we ons daarom specifiek gericht op Eritrese gezinnen, maar uit de verkenning komt naar voren dat veel van onze bevindingen en tips ook van toepassing kunnen zijn op gezinshereniging van AMV uit andere herkomstlanden.

Om antwoord te geven op onze onderzoeksvraag, deden we literatuuronderzoek en we organiseerden tien (groeps)interviews, waarvan 8 met professionals (werkzaam bij (gezondheids) zorgorganisaties, voogdijinstellingen, de gemeente en maatschappelijke organisaties) en twee met AMV. Organisaties die wij spraken verzorgen de voogdij, huisvesting, maatschappelijke en

psychosociale begeleiding van AMV en hun ouders, broers en of zussen. Ook organiseerden we een expertmeeting met gemeenten, maatschappelijke organisaties en welzijnsorganisaties.

LEESWIJZER

In dit document staan we eerst stil bij de gezinsherenigingsprocedure en de voogdijoverdracht (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 bespreken we belangrijke kwesties die spelen bij AMV en hun ouders voorafgaand aan, tijdens en in de eerste periode na gezinshereniging. Vervolgens staan we in hoofdstuk 4 stil bij de vraag wat gemeenten kunnen doen om het proces van gezinshereniging en integratie te ondersteunen. Tot slot zetten we in hoofdstuk 5 een aantal recente publicaties op een rij, waarin meer achtergrondinformatie te vinden is voor gemeenten en partners die de ondersteuning van AMV en hun ouders na gezinshereniging willen verbeteren.

1 Daar waar 'hij' staat, wordt ook 'zij' bedoeld.

2 Andere gezinsleden als broers en zussen, moeten een reguliere vergunning aanvragen. Omdat ouders van broers en zussen op dat moment een status hebben, wordt in praktijk meestal aan broers en zussen ook een vergunning verleend.

2

Gezinsherenigingsprocedure en voogdijoverdracht

In dit hoofdstuk geven we informatie over gezinsherenigingsprocedure, de samenwoonplicht en de wijze waarbij het voogdij-schap en de overdracht daarvan geregeld is.

2.1 Gezinsherenigingsprocedure

Nieuwkomers met een verblijfsvergunning, waaronder AMV, hebben recht op een aanvraag voor gezinshereniging. Er zijn wel voorwaarden verbonden aan de gezinshereniging. Zo moet de AMV binnen drie maanden na het verkrijgen van de verblijfsvergunning de aanvraag voor gezinshereniging met zijn ouders indienen. Het is bovendien verplicht om familiebanden aan te tonen met behulp van officiële documenten zoals een geboorteakte of trouwakte. Als dat niet mogelijk is, wordt in veel gevallen het verzoek afgewezen. De Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) kan – wanneer de officiële documenten ontbreken – wel een vervolgonderzoek aanbieden in de vorm van een DNA-onderzoek. De nareizigers moeten hiervoor afreizen naar een Nederlandse ambassade naar keuze. Omdat niet elk land over een Nederlandse ambassade beschikt, moeten potentiële nareizigers soms hun land verlaten om naar een ambassade te gaan.³ De uitslag van het DNA-onderzoek kan enkele maanden in beslag nemen. Het kan enkele maanden tot meer dan een jaar duren voordat de aanvraag is goedgekeurd.⁴ Na goedkeuring van de aanvraag zijn de kosten voor de (vlieg)reis voor rekening van de nareizigers die naar Nederland komen.

AMV worden bij het aanvragen van gezinshereniging begeleid door een gezinsherenigingsfunctionaris vanuit Nidos. De gezinsherenigingsfunctionaris dient de aanvraag en eventuele vervolgstukken in. Ook onderhoudt deze functionaris contact met de IND, met de ouders en andere gezinsleden.

2.2 Samenwoonplicht

Zodra de ouders in Nederland arriveren, moeten zij zich melden op het aanmeldcentrum in Ter Apel, waar ze kort verblijven en een verblijfsvergunning op basis van gezinshereniging krijgen. De ouders worden ook ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) van de gemeente aan wie zij zijn toegewezen. Dit is bij voorkeur in de (buurt van) de gemeente waar hun kind is geplaatst, om continuïteit te waarborgen. AMV zijn verplicht om tenminste één jaar samen te wonen met hun gezin nadat de gezinshereniging heeft plaatsgevonden. Zij moeten dus verhuizen naar de woning die hun ouders toegewezen krijgen. Als er nog geen (gezins)woning beschikbaar is, regelen COA en de gemeente in eerste instantie de opvang (in een AZC).⁵

2.3 Voogdijoverdracht

AMV krijgen een voogd toegewezen tot ze 18 jaar worden of Nederland verlaten. Nidos voert als onafhankelijke instelling deze voogdijtaak uit voor AMV. Nidos regelt pleeggezinnen voor AMV die jonger zijn dan 15 jaar. Als dit niet mogelijk is, of als een AMV ouder is dan 15 jaar, wordt hij door het COA opgevangen. Dit gebeurt in bij elkaar gelegen kleinschalige opvanglocaties voor jongeren met 24-uursbegeleiding. In deze kleine wooneenheden kunnen AMV met een verblijfsvergunning onder begeleiding van het Nidos (of een lokale contractpartner van Nidos) gaan werken aan het opbouwen van een nieuw leven in Nederland.⁶

AMV krijgen -naast de juridische ondersteuning door de gezinsherenigingsfunctionaris ook ondersteuning van hun jeugdbeschermer bij de gezinshereniging. Deze bespreekt de verwachtingen van de AMV en de (praktische) gevolgen van de hereniging

³ In het geval van Eritrea, zijn de ambassades in Addis Abeba en Khartoem het meest voor de hand liggend.

⁴ [MvV-vereiste bij gezinshereniging | Immigratie- en Naturalisatiedienst \(IND\)](#)

⁵ Pharos (2019). Factsheet Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen

⁶ [Alleenstaande minderjarige vreemdelingen | Asielbeleid | Rijksoverheid.nl](#)

op het leven van de AMV.⁷ Als de ouders in Nederland zijn gearriveerd, verzoekt Nidos – in samenspraak met de ouders – de rechtbank om over te gaan tot voogdijoverdacht. Dit proces duurt doorgaans drie maanden. Na de voogdijoverdracht stopt de begeleiding vanuit Nidos.⁸

7 Wit, R. de, & Broek, M. van den (2019). *Gezinshereniging. Hoe dan? Nijmegen: GGD Gelderland Zuid; IND.*

8 Platform Opnieuw Thuis en de VNG/OTAV (2016). *Factsheet Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV'ers).*

3

Met welke kwesties krijgen AMV en hun ouders te maken?

Uit onderzoek is bekend dat gezinshereniging een essentiële factor is voor succesvolle inburgering: een gezinshereniging die leidt tot een stabiele en vertrouwde gezinssamenstelling is positief voor het welzijn van statushouders⁹. Rondom gezinshereniging doen zich echter diverse knelpunten voor, waardoor het integratieproces van herenigde gezinnen vaak problematisch verloopt. Hieronder bespreken we met welke kwesties (Eritrese) AMV en hun ouders – volgens onze respondenten – te maken krijgen voorafgaand aan en volgend op de gezinshereniging.¹⁰

3.1 Stress vanwege lange en complexe procedure van gezinshereniging

De gezinsherenigingsprocedure duurt vaak lang, is complex en vol hobbels. Zo is het moeilijk om de benodigde documenten te bemachtigen. AMV voelen zich ten opzichte van hun familie erg verantwoordelijk voor een succesvol verloop van de procedure. Dit veroorzaakt veel stress bij hen. AMV maken zich zorgen over de situatie waarin hun gezinsleden zich bevinden. En ze vinden het lastig om hun familieleden de gezinsherenigingsprocedure uit te leggen, en waarom het zo lang duurt. Ook hun financiële situatie is hierbij een bron van zorg voor deze jongeren. Zij zitten veelal krap bij kas wat praktische problemen oplevert, zoals niet genoeg beltegoed hebben om contact met ouders op te nemen. Daarnaast is het ook lastig om aan familieleden uit te leggen dat zij over weinig geld beschikken, omdat dit strookt met het beeld van het rijke Nederland. De stress die met dit alles gepaard gaat, kan psychische klachten veroorzaken. De stress heeft ook een negatieve uitwerking op de ontwikkelingstaken waarvoor

deze jonge mensen zich zien gesteld, bijvoorbeeld bij het omgaan met verschillende normen en waarden en het integratieproces¹¹. Begeleiders rapporteren dat het om allerlei redenen (zie paragraaf 3.4) lastig is om hiervoor passende hulp te krijgen.

3.2 Samenwoonplicht verstoort integratieproces AMV

AMV zijn verplicht om tenminste één jaar samen te wonen met hun gezin nadat de gezinshereniging heeft plaatsgevonden. Deze samenwoonplicht kan tot gevolg hebben dat AMV moeten verhuizen naar een andere gemeente, omdat gezinnen niet altijd een woning in de gemeente van de AMV krijgen toegewezen. In die gevallen kan de AMV niet meer vanzelfsprekend terugvallen op het netwerk dat hij had opgebouwd. Door het samenwonen verandert ook de financiële situatie van een AMV: doordat het gezin als geheel een uitkering krijgt, kan de AMV niet meer over zijn eigen geld beschikken.

“We kregen een huis dat tien minuten met de bus is van waar ik eerst woonde. Ik vond dat niet zo leuk, want ik heb daar meer dan twee jaar gewoond en mijn vriendinnen wonen daar en nu kan ik ze minder makkelijk zien. Nu ben ik er wel aan gewend”.

(AMV)

“Voor jongeren verandert er veel als ze gaan samenwonen met hun ouders. Als ze zelfstandig zijn, hebben ze ook financiële vrijheid en als ze met het gezin gaan wonen, wordt alles samen opgeteld”.

(professional begeleiding AMV)

⁹ Brummel-Ahlaloum, J., Andriessen, T., Smal, E., & Kawous, R., (2018). *Welzijn en gezondheid van gezinsherenigers. Een verkenning*. Utrecht: Pharos.

¹⁰ Eritrese AMV en hun ouders zijn geen homogene groep; kwesties waar zij mee te maken krijgen en behoefte aan ondersteuning zal daarom ook verschillen per persoon/gezin.

¹¹ Sleijpen, M. S., Es, C. van., Brake, H. te, & Mooren, T. (2017). *Alleenstaande minderjarigen uit Eritrea in Nederland. Kansen en bedreigingen aan het begin van een nieuw leven*. Nidos en ARQ.

3.3 Spanningen in de ouder-kindrelatie

Gezinshereniging is een heugelijke gebeurtenis: de gezinsleden zijn blij om (weer) samen te zijn, in een veilige omgeving. Maar ouders en kind(eren) moeten ook aan elkaar wennen: vaak is men langere tijd van elkaar gescheiden geweest, en de gezinsleden hebben ook niet altijd voorafgaand aan de komst van Nederland met elkaar in huis gewoond.¹² De net gearriveerde ouders bevinden zich in een andere integratiefase dan hun kind(eren). AMV zijn in Nederland bezig met school of een opleiding en hebben kennism gemaakt met meer vrijheid van leefklimaat en leefregels dan in het land van herkomst. Na de hereniging willen deze jongeren meer autonomie en vrijheid dan hun ouders hen geven en dit zorgt voor conflicten, bijvoorbeeld over het hebben van een bijbaantje (voor meisjes), of het omgaan met vrienden. Ouders ervaren dat hun gezag wordt afgewezen.¹³ Als gevolg hiervan kunnen spanningen in het gezin hoog oplopen.¹⁴

“Als ouder en kind zijn herenigd, zijn ze eerst blij, maar daarna loopt het niet goed. Ouders verwachten dat de kinderen naar hen luisteren. Er zijn ruzies, bijvoorbeeld over geld, of het gebruik van social media. [...] Eritrese jongeren willen meedoen en niet achterblijven op Nederlandse jongeren”.

(sleutelpersoon)

AMV hebben zich alleen staande moeten houden tijdens de vlucht en in Nederland, vaak jarenlang. Daardoor is de (machts) verhouding tussen het kind en de ouders flink veranderd: het kind is, eenmaal in Nederland, niet meer afhankelijk van zijn ouders; eerder is het omgekeerde het geval. De ouders staan immers helemaal aan het begin van hun integratie. Zij spreken de taal nog niet en weten nog niet hoe het in Nederland ‘werkt’.

“Ik ben blij dat ik mijn ouders kan helpen. Het is alleen soms wel lastig als ik naar school moet, en naar mijn werk. Dan ben ik best druk, maar ik ben wel blij dat ik ze kan helpen”.

(AMV)

3.4 Overbelasting AMV door hulpvragen van ouders

Bij de komst van de ouders naar Nederland, de hereniging van het gezin en de overdracht van de voogdij komt er veel op de gezinsleden af. Voor de ouders geldt dat zij nieuw in Nederland zijn en allereerst ondersteuning nodig hebben bij het op orde krijgen van praktische zaken rondom wonen, contact met instanties en de start van de inburgering.

AMV vinden het doorgaans fijn dat zij hun ouders kunnen helpen met bijvoorbeeld vertalen en het contact met instanties. Het risico van overbelasting ligt echter op de loer. De aandacht van AMV kan makkelijk verschuiven van het werken aan de eigen toekomst naar het ondersteunen van de ouders. Naast een emotionele belasting kan ook absentie van school of schooluitval het gevolg zijn.

“Ik begeleidde een meisje dat heel goed aan haar toekomst aan het werken was. Haar ouders kwamen, en toen werd ze nog net niet de Assepoester in huis: ze moest helpen met koken, schoonmaken etc. Haar bijbaantje ging niet meer. Het probleem was dat dat gezin altijd is doorgedraaid als gezin, terwijl zij hier in Nederland een individu was geworden.”.

(voogd)

Ouders van AMV krijgen maatschappelijke begeleiding, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid en participatie in de Nederlandse samenleving. Maatschappelijke begeleiders leren statushouders om zelfstandig gebruik te maken van de benodigde voorzieningen, daar zelf keuzes in te maken en een nieuw leven op te bouwen in Nederland. De maatschappelijke begeleiding is bij uitstek domein-overstijgend ingericht en de ondersteuning sluit aan bij de vragen en behoeften van de nieuwkomers. Onderzoek laat niettemin zien dat Eritrese statushouders gegeven de grote afstand tot de Nederlandse samenleving, behoefte hebben aan een langdurende en intensievere ondersteuning bij wegwijzen worden in Nederland.¹⁵ Behoudens de taallessen zijn ouders in de beginperiode vaak veel thuis, zonder zinvolle bezigheden. In herenigde gezinnen spelen AMV in de praktijk een belangrijke rol bij het gezelschap houden en wegwijzen maken in Nederland van de ouders, terwijl zij zelf nog niet altijd zelfredzaam zijn.

12 Sterckx, L., & Fessehazion, M. (2018). Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

13 Schippers, M.T., & Velden, M.M.C. van der (2016). Alleenstaande minderjarige vreemdelingen en risico's bij gezinshereniging. In: *Tijdschrift Jeugdgezondheidszorg*. (2016)48:107-111.

14 Brummel-Ahlaloum, J., Andriessen, T., Smal, E., & Kawous, R., (2018). *Welzijn en gezondheid van gezinsherenigers. Een verkenning*. Utrecht: Pharos.

15 Sterckx, L., & Fessehazion, M. (2018). *Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

“Ik begeleid als vrijwilliger een vader die door zijn zoon naar Nederland is gehaald. De vader zit thuis en de zoon gaat naar werk en school. Daardoor zien ze elkaar nauwelijks. Dat is moeilijk te accepteren voor de vader, want hij voelt zich eenzaam. Hij wil graag iets doen, behalve taallessen volgen. Het Nederlandse systeem is lastig. Mensen zitten thuis en hebben geen hobby’s. Ze hebben begeleiding nodig om een netwerk op te bouwen en de woonomgeving te leren kennen”.
(Sleutelpersoon).

“Jongeren reageren ook constant op de hulpvragen van hun ouders waardoor ze hun eigen ontwikkeling vergeten. Daarom is het belangrijk om na de gezinshereniging ook de jongeren te steunen”. Instanties, zoals woningcorporaties hebben de neiging om zodra de ouders er zijn, te communiceren met de jongeren omdat ze met hen Nederlandse kunnen spreken. Maar op die manier komen jongeren in de knel”.

(professional in de begeleiding van AMV)

3.5 Behoeften AMV aan ondersteuning bij integratie na gezinshereniging

Voor AMV die met hun ouders herenigd zijn, stopt in principe de ondersteuning die zij kregen vanuit Nidos, op het moment dat de voogdij aan de ouders is overgedragen. In veel gevallen is er geen overdracht naar jeugdzorgprofessionals, terwijl er nog wel ondersteuningsbehoeften zijn. Ouders kunnen – omdat ze pas net in Nederland en nog niet wegwijz zijn – hun kinderen nog niet zelf ondersteunen bij hun verdere integratieproces. Voor (ex-) AMV ontvangen gemeenten geen vergoeding van het Rijk om vanaf 18 jaar (maatschappelijke) begeleiding te kunnen bieden. Dit terwijl uit onderzoek blijkt dat de overgang naar meerderjarigheid voor veel AMV moeizaam verloopt.¹⁶

Gemeenten en partners constateren dat de meeste AMV betrekkelijk kort voor hun 18e verjaardag naar Nederland komen en dat zij daarom op hun 18e veel (in Nederland vanzelfsprekende) vaardigheden missen, de Nederlandse taal nog onvoldoende beheersen, en geen steunend netwerk hebben waarop zij kunnen terugvallen. Dit komt boven op de grote uitdaging om een nieuw leven in Nederland op te bouwen en het omgaan met posttraumatische problemen als gevolg van de vlucht en de komst naar Nederland. Vanaf het 18de jaar (of als de voogdij naar de ouders is overgegaan) verandert er enorm veel voor de (ex-)AMV:

de vanzelfsprekende steun valt weg, en zij dienen ineens zelf verantwoordelijkheid te dragen voor bijvoorbeeld het aanvragen van studiefinanciering, zorgverzekering, huur, toeslagen, etc. De basis hiervoor is nog niet voldoende gelegd, waardoor het risico op verschillende problemen toeneemt.¹⁷

3.6 Reguliere ondersteuning en zorg in de gemeente sluit niet aan

De interviews die wij hebben gehouden laten zien dat zowel ouders als ex-AMV na de gezinshereniging vaak veel praktische vragen hebben, waarbij zij ondersteuning nodig hebben. Daarnaast is er vaak ook behoefte aan hulp bij psychische problemen, waarbij de geïnterviewden opmerken dat bij de ouders deze zich doorgaans pas later manifesteren, omdat men eerst te druk is met ‘overleven’.

In de tweedelijns zorg, bijvoorbeeld de specialistische jeugdzorg of de GGZ, zijn er aanbieders die veel ervaring hebben met het begeleiden van nieuwkomers. Bij het reguliere aanbod aan (bijvoorbeeld WMO) voorzieningen, is deze expertise lang niet altijd aanwezig. In grootschalig SCP-onderzoek naar Eritrese statushouders in Nederland wordt dan ook geconcludeerd dat deze groep weinig succes ervaren in het contact met Nederlandse instanties. Uit bescheidenheid zeggen Eritrese statushouders soms tegen instanties dat ze de informatie goed hebben begrepen, terwijl later het tegenoverstelde blijkt. Ze kunnen hun vragen en behoeften niet goed duidelijk maken en worden verkeerd begrepen. Omgekeerd begrijpen ze de informatie en hulp die hun wordt geboden evenmin voldoende. Het SCP concludeert dat zij zich dan terugtrekken ‘in eigen kring’ of vereenzamen. Doordat het contact mislukt dreigen de misverstanden tussen statushouders en Nederlandse instanties steeds groter te worden.¹⁸

16 UNHCR (2019). *In de eerste plaats een kind. Bevindingen, aanbevelingen en oplossingen in het belang van Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen in Nederland*. Den Haag: UNHCR; Kesteren, N. van, Koeman, S., & Pannebakker, F.; Eritrese AMV in Den Haag. Naar een integrale ketensamenwerking voor een goed transitie van 18- naar 18+. TNO.

17 Nota VNG Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV), dd. 4 maart 2021 aan Landelijke Regietafel Migratie & Integratie.

18 Sterckx, L., & Fessehazion, M. (2018). *Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

4

Wat kunnen gemeenten doen?

Er is tot op heden weinig aandacht voor de rol van **gemeenten** bij gezinshereniging. Dit komt mede doordat gemeenten, behoudens de huisvesting van het gezin en de maatschappelijke begeleiding van de ouders, hier geen specifieke taken in hebben. Ook hebben zij geen invloed op de duur en inhoud van de procedure voor gezinshereniging. Gemeenten constateren dat het ontbreken van een van rijkswege gefinancierde begeleiding voor AMV die meerderjarig zijn geworden, of van wie de voogdij naar de ouders is overgegaan, het belangrijkste knelpunt is om deze groep goed te kunnen begeleiden. Deze groep maakt ook geen onderdeel uit van de doelgroep van de nieuwe Wet inburgering. Er is derhalve geen vergoeding van het Rijk om (maatschappelijke) begeleiding te kunnen bieden aan deze ex-AMV¹⁹. Gemeenten willen van het Rijk meer geld om AMV langer te kunnen begeleiden. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) is hierover met betrokken ministeries in overleg.²⁰

De Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman doen onderzoek naar de begeleiding van AMV met een verblijfsstatus, bij en na hun overgang naar meerderjarigheid. Vooruitlopend op de publicatie van de bevindingen (verwacht begin 2022) constateren zij in een brief aan de Staatssecretaris van het ministerie van Justitie & Veiligheid dat de ondersteuning vanaf 18 jaar vanuit bestaande regelingen tekortschiet, dat in de praktijk de mate van ondersteuning die AMV krijgen sterk verschilt per gemeente en dat de hulp vanuit de WMO niet toereikend is voor deze groep. De beide Ombudsmannen roepen het Rijk op regie te nemen om de knelpunten op te lossen, vanuit het uitgangspunt dat AMV recht hebben op eenzelfde ondersteuning als andere kwetsbare jongeren in Nederland die meerderjarig worden. Een voorlopige aanbeveling is om de begeleiding en opvang van AMV te verlengen tot 21 jaar, tenzij de AVM

aangeeft hier geen gebruik van te willen maken, zoals ook voor andere kwetsbare jongeren is geregeld.²¹

In hoofdstuk 3 hebben we laten zien dat er vanuit (ex-)AMV en hun ouders wel aanvullende ondersteuningsbehoeften zijn bij gezinshereniging, en dat inzet van reguliere voorzieningen (bijvoorbeeld in het kader van de WMO) hier nog niet altijd bij aansluit. In dit hoofdstuk geven we gemeenten handvatten om toch een rol te (kunnen) nemen rond het proces van gezinshereniging en de begeleiding van ex-AMV. We staan stil bij wat gemeenten kunnen doen om herenigde gezinnen vroegtijdig en aansluitend bij hun leefwereld te ondersteunen in de eerste fase van vestiging in Nederland. We putten daarbij onder andere uit goede voorbeelden van gemeenten die relatief veel AMV opnemen (er is geen sprake van een evenredige spreiding van AMV over Nederland). Zij bieden – ondanks de beperkte formele taken – toch extra begeleiding aan (ex-)AMV en hun ouders.

Hieronder hebben we een voorbeeld opgenomen van de ondersteuning vanuit de gemeente Tilburg aan herenigde gezinnen. Daaronder staan aanbevelingen, die we hebben geformuleerd op basis van onze literatuurstudie en gesprekken met betrokkenen.

Voorbeeld: Gezinshereniging in Tilburg

In Tilburg wonen relatief veel AMV. Het is een kwetsbare groep die extra aandacht heeft, ook nadat ze zijn herenigd met hun gezin. De lokale AMV-problematiek omvat verschillende leefgebieden, waaronder het vinden van passende huisvesting, onderwijs (schoolverzuim, uitval en aanbod voor jongeren met een lage leerbaarheid), gezondheid (traumaverwerking, druk vanwege de gezinsherenigingsprocedure en seksuele en verslavingsvoorlichting) en tot slot het bevorderen van participatie. Nadat het college van de gemeente Tilburg eind

19 Nota VNG Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV), dd. 4 maart 2021 aan Landelijke Regietafel Migratie & Integratie.

20 <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2405106-gemeentes-willen-extra-geld-voor-langer-begeleiden-jonge-vluchtelingen>

21 [Brief aan ministeries vooruitlopend op het onderzoek - Jenv \(sociaalweb\)](#)

2017 verscheidene signalen ontving van hoog schoolverzuim, verslavingsproblematiek en overlast bij woningcorporaties van AMV die net 18 jaar waren geworden, zijn er ad hoc uitvoerende werkzaamheden opgepakt door de gemeente en lokale partijen. Tevens is er een integrale aanpak (ex-)AMV ontwikkeld. De integrale aanpak richt zich op de overgang van 18- naar 18+ en de bijbehorende knelpunten die zich in de praktijk manifesteren (Integrale Aanpak (ex-)AMV 2019-2024). Partijen als onder meer Nidos, VluchtelingenWerk, de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) leerplicht, klan-tregisseurs statushouders en onderwijsinstellingen komen, onder de coördinatie van de gemeente, tweewekelijks bijeen voor integraal overleg, zodat ze zaken tijdig kunnen signaleren en erop in kunnen zetten.

“We hebben nu een groep jongeren die uitvalt op school. Dat heeft meerdere oorzaken, maar we zien onder andere dat jongeren, die zijn herenigd met hun ouders en samenwonen, verzuimen omdat zij hun ouders helpen, bijvoorbeeld in het contact met instanties. Dan kijken we met Vluchtelingenwerk hoe je een jongere daarin kunt ontlasten zodat die wel naar school gaat en daarin motiveren. Betrokken partijen zoals het ISK en de RMC-coach zetten gerichte acties in om de jongeren te ontlasten en ouders daarin te begeleiden (Beleidsmedewerker gemeente Tilburg)

De samenwoonplicht houdt in dat AMV na de gezinshereniging tenminste 1 jaar samen moeten wonen met hun gezin. In de gemeente Tilburg probeert men niettemin maatwerk toe te passen. Zo kan een jongere die een bijbaantje heeft en studeert (en aldus financieel onafhankelijk is) zelfstandig blijven wonen als dat beter is in de desbetreffende situatie. En soms worden oudere kinderen in Tilburg apart gehuisvest, omdat er geen huis kan worden gevonden voor een heel groot gezin. Ook wordt gekeken of de AMV in de gemeente kan blijven wonen waar hij/zij al een netwerk heeft opgebouwd.

Na de hereniging krijgen ouders reguliere maatschappelijke begeleiding vanuit Vluchtelingenwerk, maar daarnaast financiert de gemeente VluchtelingenWerk om extra gezinsbegeleiding te bieden aan grote gezinnen, mede om de AMV te ontlasten. Voor de AMV geldt dat de begeleiding vanuit Nidos stopt als jongeren meerderjarig zijn, of als de voogdij naar de ouders is overgegaan. In Tilburg loopt de begeleiding van Nidos na gezinshereniging soms nog een aantal maanden door en blijft Nidos de gezinnen volgen om te kijken hoe het met ouders en kind gaat en waar ze tegenaanlopen.

Ook als er geen sprake is van gezinshereniging past de gemeente maatwerk toe. Als een jongere 18 jaar wordt, maakt

de gemeente het mogelijk de opvang en begeleiding door Nidos te verlengen als dat beter is voor de desbetreffende jongere.

Hieronder staan aanbevelingen voor gemeenten die willen zorgen dat het proces van en na gezinshereniging binnen hun gemeente soepel verloopt. De tips richten zich zowel op de begeleiding van ex-AMV als op de begeleiding van hun ouders. Ook geven we handvatten rondom signalering en het in beeld hebben en houden van de gezinnen.

4.1 Vroegtijdig signaleren samen met ketenpartners

Het moment dat een AMV 18 jaar wordt is in veel gemeenten aanleiding om de leefsituatie en (ondersteunings)vragen samen met partners onder de loop te nemen.

- Benut periodiek overleg over huisvesting en integratie van statushouders in de gemeente (of in regionale verbanden) voor het maken van afspraken over de overgang van AMV van 18- naar 18+ en gebruik hiervoor een stappenplan, bijvoorbeeld [Handreiking overdracht AMV die 18 worden | VNG](#).²²
- Doe dit multidisciplinair met partners als de voogd(ijnstelling), mentor, VluchtelingenWerk, Internationale Schakelklas (ISK)²³ en het wijkteam.
- Besteed in dit overleg expliciet aandacht aan gezinshereniging: welke AMV zijn hier mee bezig en wat betekent dit voor huisvesting en hun verdere integratieproces?
 - » Ga na of de samenwoonplicht van toepassing is. Jongeren die een volledige dagopleiding volgen – ISK valt hier ook onder – zijn vrijgesteld van het samenwoonvereiste en kunnen dus kiezen of ze willen samenwonen met hun ouders of niet.²⁴

22 VNG (2017). *Handreiking Overdracht van AMV die 18 jaar worden*. Den Haag: VNG/Nidos.

23 De ISK is een school voor voortgezet onderwijs en bestemd voor nieuwkomers in Nederland in de leeftijd van 12 tot 18 jaar die de Nederlandse taal niet of nauwelijks beheersen. Het doel van de ISK is om leerlingen te schakelen naar passend regulier onderwijs door het leren van Nederlands, schoolse- en studietoelagen en door in te burgeren.

24 VNG (2017). *Handreiking Overdracht van AMV die 18 jaar worden*. Den Haag: VNG/Nidos.

- Organiseer rondom een AVM met (aanstaande) gezinshereniging een multidisciplinaire overgangsvergadering, waarin naast de (zorg)professionals die betrokken zijn, idealiter ook de AMV aanwezig is. Dit biedt de mogelijkheid om de gezinshereniging te bespreken, vertrouwen te bevorderen en te zorgen voor korte communicatielijnen tussen zorgprofessionals.²⁵

4.2 Doorgaande begeleiding AMV na overdracht voogdijschap

Wanneer de gezinshereniging heeft plaatsgevonden, draagt het Nidos de voogdij over aan de ouders van de AMV. In hoofdstuk 3 gaven we aan dat deze jongeren ook na de voogdijoverdracht vaak nog behoefte hebben aan (praktische) ondersteuning, die hun ouders op dat moment (nog) niet kunnen bieden, omdat zij zelf nog niet wegwijs zijn in Nederland. Het is daarom van belang om vanuit de gemeente de AMV ook na de voogdijoverdracht te blijven volgen en waar nodig (praktische) ondersteuning mogelijk te maken.

- Werk samen met het ISK en de verzuimcoördinator voortgezet onderwijs om de voortgang in het onderwijs en het welbevinden van de AMV te monitoren.
- Vermijd dat de voogdijoverdracht zorgt voor een abrupt einde van de ondersteuning van AMV. Zorg voor een warme overdracht naar VluchtelingenWerk en/of wijkprofessionals.
- Bied indien nodig ambulante begeleiding aan en zorg hierbij voor continuïteit wat betreft de inzet van professionals en/organisaties.
- Houd aandacht voor het psychisch welbevinden van AMV en bied zo nodig interventies aan voor het versterken van de psychische gezondheid en veerkracht van jonge vluchtelingen. Zie [Gids Preventieve Interventies. Pharos](#)

4.3 Verstevenigen ondersteuning voor herenigde ouders

We lieten zien dat herenigde ouders vaak veel (praktische) ondersteuningsvragen hebben in de eerste periode na aankomst in Nederland. Via de maatschappelijke begeleiding wordt hierin (deels) voorzien. Daarnaast hebben herenigde ouders te maken met specifieke kwesties, zoals het gegeven dat zij een (nieuwe) relatie met hun kind in Nederland moeten opbouwen.

- In de nieuwe Wet inburgering 2021 is vastgelegd dat gemeenten met alle inburgeraars een zogenaamde Brede Intake uitvoeren, waarin een PIP (Persoonlijk Plan Inburgering en Participatie) wordt opgesteld. Benut de Brede Intake/PIP om een goed beeld te krijgen van de leefsituatie en vragen van herenigde gezin/ de ouders.
- Belangrijke factor in het al dan niet slagen van het bieden van passende ondersteuning is cultuursensitiviteit: het goed kunnen aansluiten bij gezinnen met een andere culturele achtergrond. Investeer in het vergroten van cultuursensitieve vaardigheden van professionals en diversiteit in de wijkteams. Zie [Handreiking cultuursensitief werken VNG](#)
- Overweeg extra, of verlengde, maatschappelijke begeleiding in te zetten voor herenigde gezinnen. Zorg ervoor dat deze begeleiding niet alleen is gericht op praktische ondersteuning, maar ook bijdraagt aan de versterking/empowerment van ouders, zodat zij uiteindelijk zelf hun weg kunnen vinden.
- Soms is het nodig om een brug te maken: Sleutelpersonen, maar ook persoonlijke tolken en *intercultural mediators*²⁶ kunnen een brugfunctie vervullen tussen statushouders, instanties en gemeenten. Werk met hen samen om de behoefte van herenigde gezinnen in kaart te brengen. Daarnaast kunnen onder leiding van deze personen bijvoorbeeld groepsbijeenkomsten voor ouders worden georganiseerd, over (psychische) gezondheid en opvoeding, zodat ouders door onderlinge uitwisseling steun ervaren. Zie bijvoorbeeld [De inzet van sleutelpersonen in de inburgering. Verwey-Jonker Instituut](#)
- Organiseer laagdrempelig, preventief aanbod in de wijk, bijvoorbeeld ontmoetingen of dagbesteding voor statushouders, waaronder herenigde ouders. Werk ook hierbij samen met sleutelpersonen die de brug kunnen slaan tussen de ouders en de gemeente en (zorg)organisaties.

²⁵ Kesteren, N. van, Koeman, S., & Pannebakker, F. Eritrese AMV in Den Haag. Naar een integrale ketensamenwerking voor een goed transitie van 18- naar 18+. TNO.

²⁶ Waar Nidos mee werkt.

- Bied herenigde ouders zo nodig interventies aan voor het versterken van de psychische gezondheid en veerkracht, zie [Gids Preventieve Interventies. Pharos](#)

4.4 Monitoren en leren met ketenpartners

Monitoring is belangrijk om in beeld te kunnen brengen wat de opbrengsten en resultaten zijn van de inzet van ondersteuningsaanbod voor herenigde gezinnen.

- Maak met de ketenpartners afspraken over het monitoren van de herenigde gezinnen en bespreek periodiek hoe het de gezinnen vergaat. Betrek gezinnen zelf hierbij. dit kan bijvoorbeeld door een adviesgroep, of klankbordgroep van ouders in te stellen.
- Betrek sleutelpersonen niet alleen bij de uitvoering, maar ook vooral om van hen te horen wat er speelt en benut hun expertise bij het verder ontwikkelen of verbeteren van aanbod of beleid.
- Een 'klantreis' is een methodiek die gemeenten gebruiken om inzichtelijk te maken hoe inwoners de gemeentelijke dienstverlening ervaren. Overweeg een klantreis te organiseren specifiek gericht op het proces van gezinshereniging, om goed kritieke punten, ondersteuningsbehoefte en aanbod in beeld te krijgen. Zie [Klantreizen | VNG Realisatie](#)

5

Verder lezen?

In dit hoofdstuk staan een aantal recente publicaties, waarin meer achtergrondinformatie te vinden is voor gemeenten en partners die de ondersteuning van AMV en hun ouders na gezinshereniging willen verbeteren.

ERITREEËRS IN NEDERLAND

Sterckx, L., & Fessehazion, M. (2018). *Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Eritrese statushouders in Nederland. SCP](#)

(VOOGDIJ) AMV

[Stichting Nidos | Voogdij](#)

[Stichting Nidos | Het Kenniscentrum Eritrese AMV](#)

Platform Opnieuw Thuis en de VNG/OTAV (2016). Factsheet Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV'ers). [Factsheet AMV. VNG](#)

LEEFSITUATIE AMV

Pharos (2019). Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen <https://www.pharos.nl/factsheets/alleenstaande-minderjarige-vreemdelingen-amvs/>

Sleijpen, M. S., Es, C. van., Brake, H. te, & Mooren, T. (2017). Alleenstaande minderjarigen uit Eritrea in Nederland. Kansen en bedreigingen aan het begin van een nieuw leven. Nidos en ARQ. [Onderzoeksrapport alleenstaande minderjarigen uit Eritrea in Nederland](#)

UNHCR (2019). *In de eerste plaats een kind. Bevindingen, aanbevelingen en oplossingen in het belang van Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen in Nederland*. Den Haag: UNHCR. [In de eerste plaats een kind \(UNHCR\)](#)

Uzozie, A., & Verkade, M., (2016). *Volg je dromen tot je niet langer kunt leven. Een retrospectief onderzoek onder voormalige alleenstaande minderjarige asielzoekers naar toekomstbeleving*. Stichting Vrienden van Samah. [Volg-je-dromen-tot-je-niet-langer-kunt-leven.pdf \(samah.nl\)](#)

AMV 18-/18 PLUS

Kesteren, N. van, Koeman, S., & Pannebakker, F. *Eritrese AMV in Den Haag. Naar een integrale ketensamenwerking voor een goed transitie van 18- naar 18+*. TNO, [TNO_AMVs-integrale-ketenaanpak.pdf \(zonmw.nl\)](#)

VNG (2017). *Handreiking Overdracht van AMV die 18 jaar worden*. Den Haag: VNG/Nidos. [Handreiking Overdracht AMV's-die-18-worden VNG-Nidos.pdf](#)

GEZINSHERENIGING(SPROCEDURE)

Wit, R. de, & Broek, M. van den (2019). *Gezinshereniging. Hoe dan?* Nijmegen: GGD Gelderland Zuid, [Handreiking Gezinshereniging GGD Gelderland-Zuid](#)

Brummel-Ahlaloum, J., Andriessen, T., Smal, E., & Kawous, R., (2018). *Welzijn en gezondheid van gezinsherenigers. Een verkenning*. Utrecht: Pharos. [Welzijn_en_gezondheid_van_gezinsherenigers_verkenning_Pharos.pdf](#)

VERSTERKEN PSYCHISCHE GEZONDHEID EN VEERKRACHT

Pharos/ARQ (2021). Gids. Preventieve interventies voor het versterken van de psychische gezondheid en veerkracht van vluchtelingen. Utrecht: Pharos, [Preventieve interventies Pharos](#)

INZET SLEUTELPERSONEN

Pharos, (2021). Samenwerken met sleutelpersonen in de gemeente. Handreiking voor gemeenten op basis van de ervaringen uit gemeente Haarlem. Utrecht: Pharos. [Handreiking Sleutelpersonen in jouw gemeente opgemaakt \(pharos.nl\)](#)

Gruijter, M. de, Kahmann, M., Yohannes, R., & Razenberg, I. (2020). *De inzet van sleutelpersonen in de inburgering*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. [De inzet van sleutelpersonen in de inburgering. Verwey-Jonker Instituut](#)

CULTUURSENSITIEF WERKEN

Vereniging Nederlandse Gemeenten (2018). *Handreiking cultuursensitief werken*. Den Haag: VNG.

[Handreiking cultuursensitief werken VNG](#)

OPVOEDING(ONDERSTEUNING)

Gruijter, M. de, Pels, T., Mesic, A., & Campbell, T. (2021). *Opvoeden in gezinnen van statushouders*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving, [Opvoeden in Gezinnen van Statushouders. KIS](#)

Voorwinden, M., Sondejker, F. (2021). *Ondersteuning bij ouderschap en opvoeding voor inburgeringsplichtige ouders*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving, [Ondersteuning bij Ouderschap en Opvoeding voor Inburgeringsplichtige Ouders. KIS](#)

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Colofon

Financier:
Auteurs:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Drs. M.J. de Gruijter
R. Yohannes, MSc
I. Razenberg, MSc

Met medewerking van:
Foto omslag:
Ontwerp:
Uitgave:

M. Maan
ANP - Patricia Rehe
Design Effects
Kennisplatform Integratie & Samenleving
P/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-94-6409-141-0

© Kennisplatform Integratie & Samenleving, Utrecht 2021.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

